



REVISTA ▶ EL TEMA



Montse Marín és conservadora del museu i la comissària de l'exposició. MIREIA ARSO

L'arquitecte Xavier Busquets va donar el seu fons d'art al Museu de Montserrat, inclosos setze cartells de Picasso, com un dels conjunts més valuosos. La primera exposició de producció pròpia del centre després de la pandèmia els ensenya i contextualitza. **Text: Toni Mata i Riu. Fotos: Mireia Arso**

Art

PICASSO VISITA MONTSERRAT

Picasso va prometre que no tornaria a trepitjar el país que el va veure néixer mentre hi manés el dictador, i la mort se'l va endur gairebé mil dies abans que ho fes amb Franco. Mala sort. Per a ell i per a Espanya. Però la figura del malagueny es va fer molt present a Catalunya des de la distància i un dels seus amics, l'arquitecte Xavier Busquets, va tenir l'encert de col·leccionar obres d'art que va llegar pòstumament al Museu de Montserrat. El pintor no consta que visités mai el monestir. Es va instal·lar de jove a París i, tot i que va tornar alguns cops abans de la guerra, el vincle entre l'abadia i l'artista l'hem de buscar en les peces de la seva factura que, per un motiu o altre, han acabat a la muntanya. Com els setze cartells que es mostren en la primera exposició de producció pròpia del centre després de la covid, un projecte que contextualitza la donació consumada pel germà de Busquets, en Pere, monjo montserratí, i que explora tant la vida de l'artista al sud de França, on s'hi va instal·lar després de la Segona

Guerra Mundial, com els fils que l'unien a Barcelona a través dels amics que el visitaven regularment.

«L'exposició és un homenatge a Picasso amb motiu del 50è aniversari de la mort», que va tenir lloc el 8 d'abril del 1973, apunta Montse Marín, conservadora del museu abacial i comissària de la mostra que ocupa l'Espai d'Art Pere Pruna. «Els cartells s'havien exposat a la col·lecció permanent, però després es van treure i vam pensar que ara era un bon moment per tornar-los a ensenyar», afegeix.

Una exposició del museu abacial presenta els setze cartells de la donació Busquets juntament amb altres obres i documents relacionats amb l'artista

L'EXPOSICIÓ

«Picasso a la donació Busquets»

► **Lloc:** Museu de Montserrat. ► **Dates i horaris:** fins al 6 de gener. Obert cada dia de l'any, de 10 a 17.45 h. ► **Entrades:** 8 euros (inclou la visita a la col·lecció permanent i les exposicions temporals). Consulteu altres tarifes i descomptes a la pàgina web www.museudemontserrat.cat.

Són setze cartells d'entre 1951 i 1961 que el mateix Picasso elaborava per anunciar les exposicions que organitzava a Valauri i Canes i les corrides de toros que muntava simultàniament i on «convitava els amics, marxants, gent de Barcelona». Xavier Busquets va conèixer Picasso quan li va proposar que fes la decoració de la façana del nou edifici del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, davant de la catedral de la capital catalana, i el contacte professional va esdevenir amistat. El barceloní adquiriria una còpia dels cartells que anava creant Picasso i els hi feia signar. Un a un, fins a setze, d'una etapa en la vida del pintor en què el neguit per l'experimentació convivía amb «l'enyorança pel fet de no poder tor-

nar a la seva terra», afegeix Marín.

«Els anys de Valauri van ser de molta exploració tècnica», comenta: «Picasso va fer molta litografia i va recuperar temes com el folklore espanyol i els toros». Els setze cartells són linogravats, que es caracteritzen perquè la planxa és de fusta, més econòmica i propícia a l'experimentació. Fixant la mirada en els pòsters, la conservadora assenyalava que «el cartell del 1951 és en blanc i negre, en el del 53 hi observem un degradat en color i el del 56 és ple de colors brillants». Picasso jugava, era un artista consagrat però inquiet, un es-

Els linogravats mostren un Picasso que experimentava amb la tècnica i el color i van servir per anunciar exposicions seves i corrides de toros que muntava



perit lliure prolífic i alhora temptat pels canvis. En els darrers trenta anys de la seva vida també es va centrar en la ceràmica, un art del qual se'n mostra a l'exposició montserratina un plat sense policromar on s'hi representa la figura d'un faune. En l'inventari picassà hi trobem quatre mil peces de ceràmica, una xifra imponent que delata la capacitat de treball i la dedicació del geni que va viure la seva joventut a la Barcelona dels Quatre Gats.

«L'exposició vol mostrar el vincle entre Picasso i Busquets i l'arribada de la donació al museu», anota Marín: «Però hem volgut obrir la mirada i parlar també de dos altres aspectes; d'una banda, els anys de Valauri, que es va convertir en el centre de creació de l'artista després de deixar París, i l'interès creixent per la seva obra que hi havia a la Barcelona de l'època, sobretot a la Sala Gaspar, que a la seu del número 323 del carrer del Consell de Cent es va convertir en un aparador per a artistes controvertits, poc afectes al règim franquista com Tàpies, Miró, Clavé i el mateix Picasso».

«Aquest any en farà deu que ens vam aplegar per inaugurar aquest mateix museu que habilitarem, ajudats per les Caixes de Catalunya i de Barcelona, a fi d'exposar al públic la cèlebre col·lecció Sala Ardiz», va dir el pare Josep de C. Laplana, director del museu, en el parlament que va pronunciar el 13 de febrer del 1992 en l'acte d'inauguració del llegat de Xavier Busquets. I va afegir que aquesta donació «obre finestres a la col·lecció Sala afegint-li un preciosíssim annex de pintura impressionista francesa».

Tres dècades després, un dels artistes més ben representats del llegat treu el cap a la sala d'exposicions temporals. Els setze cartells, acompanyats de fotografies, llibres, documents i altres obres, parlen d'un Picasso lligat a Montserrat per l'amistat mútua amb Xavier Busquets. El geni no va trepitjar l'abadia, però no l'ignorava. I a través del galerista Joan Gaspar, Picasso va regalar a l'abat Escarré una litografia, *la Ronda de l'amitié*, que sempre està exposada al museu.



FALS O VERTADER?

Picasso confirma que l'estampa taurina és seva

► Xavier Busquets va comprar el 1959, per un preu de 18.000 pessetes, una aquarel·la de temàtica taurina, «Pícador», que Picasso va fer el 1900. Per assegurar-se que no era una falsificació com les que circulaven en aquella època, l'arquitecte va fer una foto de l'obra i un dia li va preguntar directament si era seva. L'artista va tranquil·litzar l'amic i li va escriure en un paper «este sí que es mío», amb data «1.2.60». L'aquarel·la, l'obra més primerenca de Picasso de la donació Busquets, i el document es mostren a l'exposició en una vitrina sota la peça més recent, el dibuix «Homme au mouton, mangeur de pastèque et flutiste», del 1967. Gairebé set dècades de diferència... i totes dues obres, autèntiques.

ELS FOTÒGRAFS

► **VIDA QUOTIDIANA EN IMATGES.** L'exposició mostra el treball que van realitzar alguns fotògrafs als qui Picasso va obrir les portes de casa seva per tal que capturessin el seu dia a dia amb la càmera. Un va ser David Douglas Duncan, que s'hi va estar un any. «Em deia que aquesta era casa meua, i per cert amb tota sinceritat», explica el fotògraf nord-americà. Però adverteix que «només hi havia una Llei Suprema en aquella residència: No canviar res de lloc! Cada cosa tenia el seu lloc, i fins i tot la seva pròpia capa de pols». Brassà, Otero, Duncan... van tenir l'oportunitat de ficar el nas en el dia a dia d'un artista de fama internacional, tal com explica la mostra.



Una visitant fotografia alguns dels cartells de la mostra. MIREIA ARSO





LA SALA GASPAR VA FER TORNAR L'ARTISTA A BARCELONA

■ L'autor del *Guernica*, un quadre de gran format crític amb el feixisme i els horrors de la guerra, que es va exhibir al pavelló de la República Espanyola a l'Exposició Internacional del 1937 a París i avui en dia és un símbol pacifista mundialment famós, era un artista desafecte al règim franquista. Però a Picasso, com a Tàpies, Miró i Clavé, entre altres, el va reinvidicar la Sala Gaspar, al número 323 del carrer del Consell de Cent de Barcelona, un espai de divulgació de l'avantguarda que va donar veu a creadors de fama internacional a qui els circuits oficials ignoraven.

«L'interès creixent que hi havia a Barcelona per l'obra de Picasso és en l'origen de la creació del museu que porta el seu nom», explica la comissària de l'exposició *Picasso a la donació Busquets*, Montse Marín. Joan i Miquel Gaspar van conèixer Picasso el 1955, tal com s'esmenta a la mostra, per mitjà de Jaume Sabartés, secretari de l'artista. L'any següent, la galeria va muntar la primera exhibició de l'obra de Picasso, una iniciativa precursora d'una sèrie de propostes expositives que va tenir un moment especialment brillant el novembre i el desembre de l'any 1960, amb un retrospectiva de trenta olis, escollits per l'artista, que va anticipar la idea del futur museu. A més de personalitats de l'època, com l'abat Escarré, la van visitar fins i tot dos ministres de Franco. Tot i la distància ideològica, venia Nadal i no era l'època més indicada per fer tancar una exposició d'art. En una vitrina, es pot admirar una edició en facsímil del catàleg que es va publicar per a l'ocasió.

La mostra montserratina fa especial èmfasi en aquests vincles que Picasso va mantenir amb la ciutat de Barcelona a través d'amics i coneguts que el visitaven a casa seva. La persistència de la Sala Gaspar, que va organitzar exhibicions del pintor fins a l'any 1986, és un exemple d'un fil que al llarg de la vida va unir l'artista amb la capital catalana, on hi havia viscut de jove, i contextualitza també l'amistat que va establir amb Xavier Busquets i que, amb el pas dels anys, va fer possible la donació de cartells i altres peces i documents que fa lluir la mostra del museu abacial.

En una de les fotografies que s'ensenyen es pot veure la cua que es va formar a l'entrada de la Sala Gaspar, símptoma de l'interès que despertava l'art de Picasso. En aquest àmbit, l'exposició fa lluir encara més la donació Busquets amb obres d'artistes que van treballar amb la galeria barcelonina i que també formen part del fons que l'arquitecte va llegar a Montserrat, com dues litografies d'Antoni Clavé i Joan Miró i un aiguafort acolorit a mà de Marc Chagall. Contemporanis de Picasso que van contribuir a construir el relat d'una modernitat que el col·leccionista Xavier Busquets va saber apreciar i comprar abans de deixar al museu.

► **AMICS I ARTISTES.** Picasso va mantenir el contacte amb Barcelona a través de les amistats. **1** Xavier Busquets, a l'esquerra, amb el seu germà Pere, monjo de Montserrat, i Joan Gaspar. **2** Litografia d'Antoni Clavé. **3** Aiguafort de Marc Chagall. **4** Litografia de Joan Miró



MUSEU DE MONTSERRAT/LLEGAT DE XAVIER BUSQUETS





Pablo Picasso i Xavier Busquets, en una de les nombroses trobades que van mantenir



El pintor solia rebre els seus amics a les cases que va tenir al sud de França

BUSQUETS, ENTRE EL GUST PER L'ART I L'AMISTAT AMB PICASSO

■ Els esgrafiatos que omplen el volum superior de la seu del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, davant de la catedral de Barcelona, remetien a la cultura catalana, amb elements com els gegants, la sardana i la festa dels Tres Tombs. L'artista que els va plasmar a la pedra va ser el noruec Carl Nesjar, però el disseny de les figures que es van incorporar a l'edifici a partir de la tècnica de l'esgrafiat al doll de sora porten la signatura de Picasso, que va accedir a ser-ne l'autor gràcies a la insistència de Xavier Busquets. Un encàrrec que va fer créixer una amistat afermada en les nombroses visites que l'arquitecte va realitzar a l'artista a casa seva.

Picasso i Busquets ja havien coincidit en un viatge que el barceloní havia fet a Canes uns anys abans. Però el vincle es va reprendre quan el futur donador de la col·lecció personal al museu de Montserrat va guanyar el concurs per construir la nova seu del COAC, el 1958, en el solar que la institució havia comprat a la plaça Nova. Toti que inicialment la idea de l'arquitecte era demanar un mural ceràmic a Antoni Cumella, Busquets va pensar en Picasso després de veure a París el mural de Joan Miró i Llorenç Artigas a la seu de la Unesco. A través de l'editor Gustau Gili, va concertar una trobada amb el malagueny a la qual hi va concórrer «proveït de plànols, perspectives de l'edifici i col·leccions de fotografies que reproduïen el seu emplaçament i el seu aspecte futur», va explicar Busquets en el discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de les Belles Arts de Sant Jordi, el desembre del 1987.

L'artista hi va accedir però triguava a lliurar l'encàrrec, els dibuixos a partir dels quals Nesjar realitzaria l'obra sobre el formigó que corona les tres façanes de vidre del col·legi. Bus-

quets, en el discurs esmentat, va recordar que, «intentant que no se sentís excessivament apressat, vaig tenir-lo al corrent de tot. El visitava cada mes i hi parlava per telèfon setmanalment (...) Mentrestant, les obres de l'edifici avançaven, i aviat arribaríem a la fase d'acabats. Tot estava a punt per començar els murals». I va continuar explicant que, «un dia, en acomiadar-me de Picasso i Jacqueline a La Californie, vaig haver-me d'atrevir a dir-li que no ens podíem demorar més. 'Resa un parenostre perquè t'ho faci', va respondre'm Picasso. Al cap de pocs dies, el 18 d'octubre del 1960, a les onze de la nit, em telefonava per dir-me que els dibuixos ja estaven llestos».

L'exposició es fa ressò de la polèmica que el projecte arquitectònic de Busquets va suscitar a l'època pel contrast entre l'aparença gòtica de l'entorn de la catedral i el nou cub de vidre i pedra que es volia alçar tant a la vora. Tal com es pot llegir en un article de la revista *Serra d'Or* del febrer del 1960, el que alterava els contraris a l'edifici era que «l'arquitectura moderna és considerada encara com un cosa indigna de conviure en la nostra tradició històrica». Curiosos, tenint en compte tota la impostura del barri gòtic, incloent-hi la bella façana de la seu episcopal, que no data dels segles medievals sinó del canvi del XIX al XX.

Xavier Busquets, nascut el 3 de desembre del 1917, va ser un col·leccionista d'art que va saber apreciar des de la pintura catalana d'artistes com Nonell i Mir fins a l'impressionisme francès, adquirint obres de Degas, Monet, Sisley, Pissarro i Roualt, però també art antic i peces arqueològiques. Un conjunt heterogeni que va enriquir el Museu de Montserrat quan el seu fons hi va ingressar en un acte que va tenir lloc el 13 de febrer del 1992.



Imatges del domicili de Busquets ple d'obres d'art (a baix) i de Picasso i Busquets (a dalt)

PROGRAMA EXPOSITIU

Les noves donacions centraran la propera mostra del Museu de Montserrat

► La mostra sobre els cartells de Picasso significa la represa del cicle d'exposicions de producció pròpia després del confinament i la pandèmia que van obligar a tancar el Museu de Montserrat el març del 2020. El centre va reobrir durant el 2022 amb *La mirada del bibliista. Instants d'eternitat. El Pròxim Orient en el fons fotogràfic del pare Ubach*, un projecte itinerant de l'Institut Europeu de la Mediterrània que fins al 7 de gener fa estada a la Capella de Santa Àgata

(Museu d'Història de Barcelona) de la capital catalana. Amb un extens recull de fotografies fetes pel pare Bonaventura Ubach, monjo de Montserrat, a Síria, l'Iraq, el Sinaí i, sobretot, Palestina, el museu abacial va tornar a la vida postpandèmica. Tot i que encara s'han de concretar les dates, la propera exposició és previst que s'inauguri al febrer o al març i tractarà sobre les donacions rebudes pels responsables del museu en els darrers deu anys.